

МЕЖІ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) ЗА ДОДЕРЖАННЯМ І ВИКОНАННЯМ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

Віталій Васильович МЕЛЬНИК,

*здобувач Науково-дослідного
інституту публічного права
<https://orcid.org/0009-0001-8274-0517>*

Межі державного нагляду (контролю) у сфері пожежної безпеки обумовлені: по-перше, положеннями чинного законодавства, норми якого спрямовані на визначення правил та вимог у відповідній сфері; по-друге, адміністративно-правовими формами та методами, які можуть використовувати спеціально-уповноважені суб'єкти в процесі здійснення наглядової (контрольної діяльності); по-третє, колом органів державної влади, які відповідно до норм чинного законодавства уповноважені здійснювати державний нагляд (контроль) за відповідним напрямом; по-четверте, компетенцією суб'єктів, які уповноважені вирішувати завдання у досліджуваній сфері суспільних відносин.

Так, розмірковуючи про межі, які закріплюються на законодавчому рівні, варто відзначити, що вони відносять своє відображення у нормативно-правових актах різної юридичної сили. Зокрема, відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» виключно законами встановлюються: органи, уповноважені здійснювати державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності; види господарської діяльності, які є предметом державного нагляду (контролю); повноваження органів державного нагляду (контролю) щодо зупинення виробництва (виготовлення) або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг; вичерпний перелік підстав для зупинення господарської діяльності; спосіб та форми здійснення заходів здійснення державного нагляду (контролю); санкції за порушення вимог законодавства і перелік порушень, які є підставою для видачі органом державного нагляду (контролю) припису, розпорядження або іншого розпорядчого документа [1]. Орган державного нагляду (контролю) не може здійснювати державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності, якщо закон прямо не уповноважує такий орган на здійснення державного нагляду (контролю) у певній сфері господарської діяльності та не визначає повноваження такого органу під час здійснення державного нагляду (контролю) [1].

Окрім того, варто вказати, що законодавством встановлюються межі проведення планових та позапланових перевірок. Так, до прикладу, плановий чи позаплановий захід щодо суб'єкта господарювання - юридичної особи має здійснюватися у присутності керівника або особи, уповноваженої керівником. Плановий чи позаплановий захід щодо фізичної особи - підприємця має здійснюватися за його присутності або за присутності уповноваженої ним особи. Перед початком здійснення

державного нагляду (контролю) посадова особа органу державного нагляду (контролю) вносить запис до журналу реєстрації заходів державного нагляду (контролю) (за наявності такого журналу у суб'єкта господарювання). Діяльність органів державного нагляду (контролю), пов'язана зі збором інформації, метою якого є отримання відомостей про масові явища та процеси, що відбуваються у сфері господарської діяльності, не вважається заходами державного нагляду (контролю) [1]. Плани здійснення заходів державного нагляду (контролю) на наступний плановий період повинні містити дати початку кожного планового заходу державного нагляду (контролю) та строки їх здійснення. Протягом планового періоду здійснення більш як одного планового заходу державного нагляду (контролю) щодо одного суб'єкта господарювання одним і тим самим органом державного нагляду (контролю) не допускається [1].

Як приклад законодавчо встановлених меж нагляду (контролю), варто вказати на те, що законодавцем було встановлено єдиний підхід до розроблення органами державного нагляду (контролю) уніфікованих форм актів, що складаються за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю) (далі - уніфікована форма акта перевірки). Уніфікована форма акта перевірки розробляється органом державного нагляду (контролю) та оприлюднюється на його офіційному веб-сайті протягом п'яти робочих днів з дня її затвердження. У разі коли органами, уповноваженими здійснювати державний нагляд (контроль) у відповідних сферах, є місцеві держадміністрації та/або органи місцевого самоврядування, уніфіковані форми актів перевірок затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах. Перегляд уніфікованої форми акта перевірки, зокрема переліку питань щодо проведення заходу державного нагляду (контролю), здійснюється у разі внесення змін до нормативно-правових актів, на підставі яких розроблений перелік питань щодо проведення заходу державного нагляду (контролю), або прийняття нових нормативно-правових актів у відповідній сфері державного нагляду (контролю) [2].

А відтак, закріплюючи на законодавчому рівні межі контролю, законодавець: по-перше, розширює гарантії захисту прав та інтересів підконтрольних об'єктів; по-друге, забезпечує прозорість процедури реалізації наглядових (контрольних заходів); по-третє, створює умови для реалізації та дотримання принципу законності в процесі діяльності уповноважених суб'єктів.

Наступні обмеження пов'язані із компетенцією суб'єктів державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сфері пожежної безпеки. З точки зору педагогіки, вказує М.С. Головань, найбільш доцільно вділяти такі аспекти, які характеризують поняття «компетенції»: приналежність по праву, тобто коло питань, в яких дана особа володіє пізнаннями, досвідом, що дозволяє судити про що-небудь; коло повноважень, наданих законом, статутом або іншим актом конкретному органу або посадовцю; це предметна галузь, в якій індивід

добре обізнаний і в якій він виявляє готовність до виконання діяльності; знання, досвід в тій або іншій галузі; особливий інформаційний ресурс індивіда, організації; досвід, знання і навички про спосіб організації і управління діяльністю для досягнення поставленої мети (тобто йдеться про метазнання, що управляють іншими знаннями); інтегрована сукупність характеристик (знання, уміння, навички, здібності, мотиви, переконання, цінності), що забезпечує виконання професійної діяльності на високому рівні і досягнення певного результату; базова характеристика особи; деякі внутрішні, потенціальні психологічні новоутворення, які потім виявляються в діяльності; інтегративна характеристика якості підготовки випускника, категорія результату освіти; відкрита система, перш за все, процедурних і ціннісно-смыслових знань, що включає взаємодіючі між собою компоненти, які активізуються і збагачуються в діяльності у міру виникнення реальних життєво важливих проблем, з якими стикається носій компетенції [3].

Трактування словниками поняття «компетенції» відображає переважно соціальну сторону діяльності суб'єкта, фіксує коло заданих ззовні цілей і способів діяльності. Знання, коло питань, досвід подані як узагальнені поняття, що не стосуються конкретної особи, які не є її особистісним надбанням. Так, у професійній діяльності компетенція суб'єкта визначається посадовими обов'язками й посадовою інструкцією, а в системі освіти - цілями навчальної діяльності суб'єкта освіти і навчальним планом [4, с.260]. Поняття «компетентний», підкреслює М.С. Головань, стосується особи, яка володіє компетенцією, і є оцінною категорією щодо ефективного виконання своїх повноважень або функцій. Компетентність виступає в українській і російській мовах як якість, яка дозволяє їй (або навіть дає право) вирішувати певні завдання, ухвалювати рішення, виносити судження в певній галузі. Основою цієї якості є знання, обізнаність, досвід соціально-професійної діяльності людини [4, с.260].

З правової точки зору, компетенція — це частина правового статусу колективних суб'єктів, яка складається із сукупності владних повноважень щодо визначених предметів ведення. Її перший елемент включає права й обов'язки, пов'язані зі здійсненням державної влади, з участю в управлінських відносинах, у тому числі і право видавати певні правові акти. Другий елемент компетенції — підвідомчість, правове закріплення кола об'єктів, предметів, справ, на які поширюються владні повноваження» [5, с. 28]. В своїй науковій праці А.О. Ткаченко дійшла до висновку, що позиція фахівців з теорії держави і права зводиться до того, що компетенцію становлять права та обов'язки (повноваження), натомість, фахівці з адміністративного права часто відносять до складових компетенції повноваження, предмети відання, функції, завдання органу, відповідальність. При цьому досить поширеною в сучасних наукових розробках є позиція, з якою згоден автор, щодо визначення компетенції як сукупності предметів відання і повноважень. Та, незважаючи на більш обґрунтовану думку щодо необхідності віднесення до елементів компетенції тільки повноважень та предметів відання, думки авторів щодо віднесення до складу компетенції функцій, завдань, відповідальності поряд із дослідженням вищевказаних елементів компетенції вимагають не меншої

уваги, хоча б для їх виокремлення не в рамках змісту досліджуваного поняття. Отже, компетенція характеризується сукупністю закріплених юридично прав і обов'язків (повноважень) органів влади (органів державної влади та органів місцевого самоврядування), їхніх посадових осіб з приводу вимоги певної поведінки від фізичних і юридичних осіб та предметів відання, закріплених Конституцією України, законами України та підзаконними нормативними актами (компетенційними законодавчими актами) [6, с.196].

Таким чином, компетенція суб'єктів державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сфері пожежної безпеки представляє собою своєрідний напрямок, в межах якого спеціально уповноважені органи державної влади та їх посадові особи можуть реалізовувати надані їм суб'єктивні права та юридичні обов'язки в процесі здійснення наглядової (контрольної) діяльності у досліджуваній сфері суспільних відносин.

Таким чином, наявність меж діяльності суб'єктів державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сфері пожежної безпеки має важливе значення: по-перше, для підконтрольних об'єктів, адже виступає важливим превентивним засобом від порушення їх прав, свобод та законних інтересів; по-друге, для контролюючих суб'єктів, адже їх наявність дозволяє упорядкувати роботу за відповідним напрямом, а також забезпечити реалізацію принципів законності та верховенства права.

Список використаних джерел:

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності / Закон України від 05.04.2007 № 877-V URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16/conv#Text>
2. Методика розроблення уніфікованих форм актів, що складаються за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю) / Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 342 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/342-2018-п/conv#n62>
3. Головань, М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008.№ 3.С. 23-30.
4. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011, № 8 (18), С.224-234
5. Любченко П.М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування. Харків: ООО «Модель всесвіту», 2001. 224 с.
6. Ткаченко А.О. Поняття компетенції державного органу. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 4. С. 192-197